

PLAYFAIR2008.org

Lehdistöreferaatti – julkaisuvapaa 21.4.2008 klo10:30

Raportti syyttää nälkápalkoista ja yli pitkistä työpäivistä Urheilualan teollisuus ei kyennyt kohentamaan työolojaan

Kohtuuttoman pitkät työpäivät ja köyhyyttä ylläpitävä palkka ovat urheiluvaatteita ja -välineitä valmistavassa teollisuudessa pikemmin sääntö kuin poikkeus, maanantaina julkistettu kansainvälinen raportti päättelee. Viiden Aasian maan tehtailta kootun raportin mukaan arvio pätee myös kaikkein tunnetuimpiin merkkivalmistajiin ja johtaviin urheilusponsoreihin. Neljän viimeksi kuluneen olympiavuoden aikana ne eivät ole kyenneet merkittävästi kohentamaan tuottajatehtäitensä työoloja, vaikka alan kannattavuus on erinomainen, tutkijat arvioivat.

”Johtaville brändeille, kuten Adidakselle, Asicsille, New Balancelle, Nikelle ja Pumalle tuotteita valmistavat työntekijät ansaitsevat yhä köyhdytyspalkkoja siitä huolimatta, että yhtiöiden voitot ovat paisuneet satoihin miljooniin, jotkut jopa miljardeihin dollareihin”, alan kansainvälisen ammattijärjestön ITGLWF:n irlantilainen pääsihteeri *Neal Kearney* kommentoi tutkimustuloksia. Kearneyn mukaan raportti asettaa alan teollisuudelle selvät tavoitteet, joita kohti ponnistelemalla parannuksia on tehtävissä. ”Vetoamme teollisuusjohtajiin, että he ottaisivat haasteen vastaan”, hän sanoi.

Globaalin tuotannon kokonaiskuva

Kansainvälisen Play Fair –verkoston kokoama raportti on otsikoitu ”*Clearing the hurdles – aitoja ylittämässä*”. Toisin kuin viime kesänä julkaistu tutkimus olympialaisista logotuotteista se ei jäljitä yksittäisiä tuotteita eikä erittele yksittäisiä tehtaita, vaan piirtää kokonaiskuvan urheiluvaatteita ja -välineitä valmistavasta globaalista teollisuudesta. Kohteina ovat maailman suurimpien brändien valmistajat, ja erityistarkastelussa urheilujalkineet ja jalkapallot.

Jalkinevalmistajista tutkittavaksi otettiin maailman suurin urheilukenkien tekijä Yue Yuen, jonka valmistamilla tossuilla kävelee joka kuudes lenkkarinkuluttaja maailmassa.

Play Fair –verkoston julkisti edellisen, koko teollisuudenalaa koskevan tutkimuksensa Ateenan kesäolympialaisten alla keväällä 2004. Nyt julkistettu raportti pyrkii arvioimaan, ovatko alan työolot merkittävästi muuttuneet neljässä vuodessa ja seuraavien olympiakisojen jo lähestyessä. Taustana on myös se tieto, että kuluttajaliikkeiden maalitauluiksi joutuneet suuret urheiluyhtiöt ovat jo 15 vuoden ajan kehittäneet ja soveltaneet omia eettisiä ohjeistojaan.

Kiinasta, Vietnamista, Indonesiasta, Intiasta ja Thaimaasta kerätyt tiedot osoittavat tutkijoiden mukaan, että merkittäviä parannuksia alan teollisuuden työoloihin ei ole saatu aikaan. Raportti myöntää, että useat merkkiyhtiöt ovat tehneet runsaastikin työtä parannusten eteen. Ne ovat onnistuneet karsimaan tavaratoimittajiensa tehtailta eräitä kaikkein räikeimpiä käskytyks- ja nöyryytyskäytäntöjä, mutta alan tuotannon rakenteesta johtuvat perusongelmat ovat ennallaan. Aitajuoksusta lainatun otsikkonsa mukaisesti raportti nimeää neljä tärkeintä ”aitaa”, jotka alan teollisuuden olisi paremmat työolot saavuttaakseen ylitettävä: esteet työntekijöiden vapaalle

järjestäytymis- ja neuvotteluoikeudelle, elämiseen riittämätön palkkataso, yleistyneet pätkätyösuhteet sekä massiiviset ja yht'äkkiset tehtaiden sulkemiset.

Ay-liikkeen jäsenet yhä painostuksen kohteina

Play Fair –verkosto esitteli jo neljä vuotta sitten yksityiskohtaisen työohjelman, jonka avulla erityisesti työntekijöiden vapaata järjestäytymis- ja neuvotteluoikeutta alan tuotantolaitoksissa voitaisiin parantaa. Useat johtavat merkkiyhtiöt sitoutuivat eriasteisesti ohjelmaan, joukossa kaikki amerikkalaisen Fair Labour Associationin FLA:n jäsenyritykset.

Uusi raportti antaakin tunnustusta siitä, että useimmat merkkiyhtiöt ovat julkisesti asettuneet kannattamaan vapaata järjestäytymistä ja toimivaa ay-liikettä omissa eettisissä ohjeissaan. Tästä huolimatta raportti luettelee joukoittain esimerkkejä tapauksista, joissa tuotantolaitoksen johto määrätietoisesti estää ammatillisen järjestäytymisen tai systemaattisesti vainoaa järjestäytymään pyrkiviä. Esimerkit ovat maista joissa vapaa järjestäytyminen on laillista toisin kuin Kiinassa ja Vietnamissa.

Keinot ammattiliiton savustamiseksi ulos ovat moninaiset. Räikeimmissä tapauksissa järjestäytyneet erotetaan muutta mutkitta tai koko ay-tartunnan saanut tehdas suljetaan ja siirretään toiseen paikkaan. Toinen ja hienovaraisempi ääripää ovat tehtaanjohton pyörittämät ”työntekijöiden komiteat”, joita perustetaan estämään aidon ammattiliiton synty.

Niin kauan kuin asiakasyhtiöillä ei ole selkeätä sitoumusta suosia järjestäytyneitä tavaratoimittajia, tehtaan johto voi pelotella liiton ulos vihjaamalla, että asiakas vaihtaa tuottajaa, jos ammattiliitto ilmestyy tehtaalle, raportissa huomautetaan.

Kasvatut tuotot ja nälkäpalkat

Järjestäytymisoikeuden ohella vaikeimmin ylitettäviä esteitä urheilualan teollisuudelle näyttää olevan tehtaissa ahertavien työntekijöiden palkkataso. Tuore raportti muistuttaa, että urheiluvaatteiden ja –kenkien tuotanto ja kauppa on erittäin tuottoisaa liiketoimintaa, joka sitä paitsi kasvaa nopeasti.

Miksi siis suurvoittoja tahkoavat merkkiyritykset eivät maksa tuotteidensa tekijöille elämiseen riittävää palkkaa, tutkijat kysyvät?

Tutkimusraportti luettelee esimerkkejä, joissa suurille merkkiyhtiöille tavaraa tekevät työntekijät ansaitsevat jopa vähemmän kuin kansallinen minimipalkka. Kenties synkin raportoiduista tapauksista on kiinalainen Joyful Long –yhtiö, jonka työntekijät ompelevat jalkapalloja Nikelle, Umbrolle ja Filalle alle puolella laillisesta minimipalkasta. Laillisen palkan alitus selittyy sillä, että osittain tai kokonaan korvaamattomia ylitiöitä kertyy jopa 232 tuntia kuukaudessa.

Kengäntekijät Nikelle tuottavalla Tae Kwang Vina –tehtaalla Hanoi lähellä Vietnamissa taas lakkoilivat maaliskuussa 2008 saadakseen korotuksen noin 63 dollarin kuukausiansioihinsa, joilla ei pysty kattamaan edes päivittäisiä perustarpeita, raportti kirjaa.

Tuotteiden loppuhintoihin työntekijöiden palkat vaikuttavat vain vähän. Jättiyhtiö Niken arvion mukaan suorien palkkakulujen osuus urheilutossujen yksikköhinnasta on vain noin kymmenen prosenttia. Niken suurin tavaratoimittaja Yue Yuen laski neljä vuotta sitten palkkoihin kuluvan 12 prosenttia tuotantokuluista.

Kummassakin arviossa puhutaan tehtaalta lähtevän tossun hinnasta. Kuluttajan kaupassa maksama hinta on siihen verrattuna moninkertainen – ja tehdastyöläisten palkkojen osuus tuosta loppuhinnasta lähes olematon.

Ostajat ajavat hintoja alas

Merkkiyhtiöt ja tuottajat puolustautuvat nälkäpalkkasyytöksiä vastaan muistuttamalla, että elämiseen riittävän palkkatason määrittely kussakin maassa on erittäin vaikeata. Yritysten mielestä

luotettavaa järjestelmää kohtuullisen palkkatason määrittelemiseksi ei ole – siksi palkkojen tulisi antaa määräytyä vapaasti paikallisilla markkinoilla tai sopimusneuvottelujen kautta.

Tutkijat vastaavat esittelemällä tilastoja, jotka osoittavat, että tuottajille maksetut yksikköhinnat ovat laskeneet parin viime vuoden aikana selvästi. Paikalliselle tuottajalle maksetaan paidasta tai tossuparista vähemmän samalla kun vaaditaan sitä valmistamaan enemmän – ja samaan aikaan kun valmistuksessa käytettävien raaka-aineiden hinnat ovat nousussa.

”Tänään hinta, laatu ja toimitusaika eivät ole enää muuttujia”, kirjoittaa raportissa siteerattu vaatetusteollisuuden yritysanalyttikko *David Birnbaum*. ”Tänään ostajalla on kiinteä tavoitehintaa, kiinteä laatustandardi, ja kiinteä vaatteen toimitusaika. Jos tehdas ei pysty myymään ostajan tavoitehinnalla, ostaja menee muualle.”

Myöskään merkkiyhtiöiden hankkeet tuottavuuden nostamiseksi valmistajatehtaissa eivät ole johtaneet työntekijöiden palkkatason selkeään parantumiseen, raportti huomauttaa. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi kengäntekijä Yue Yuenin tehtailla tuottavuushankkeet ovat päinvastoin johtaneet työtahdin kiristymiseen ja työolojen huononemiseen.

Tutkijat myöntävät, ettei helppoa ratkaisua alan krooniseen nälkäpalkkaongelmaan ole. Ratkaisuksi he tarjoavat alan yhtiöiden yhteistä, koordinoitua hanketta, joka kohdistaa riittävän suuren määrän hankintoja säädyllistä palkkaa maksaville tavaratoimittajille.

Ylityöt, pätkätyöt, epävarmat työt

Play Fair –verkoston raportti arvostelee alan teollisuutta ankarasti siitä, että kysynnän vaihteluista ja trendimuutoksista aiheutuvat riskit on siirretty alan tuotantoketjussa sen alapäähän, työntekijöiden niskoille. Tämä on tapahtunut ylitöiden, työsuhteiden pätkimisen ja pitkälle viedyn ulkoistamisen avulla. Viimeisenä keinona riskein hallinnassa ovat äkilliset tehtaiden sulkemiset, joita alalla on nähty runsain määrin.

Tutkijat kiittelevät eettisiä koodistojaan kehittäviä alan merkkiyhtiöitä siitä, että ne ovat pyrkineet puuttumaan erityisesti vaatetus- ja kenkäteollisuudessa yleiseen ylityöongelmaan. Tavaratoimittajia on vaadittu luopumaan järjettömän pitkien työpäivien teettämisestä ja maksamaan ylityökorvauksia. Reaktiona brändien vaatimuksille useat tuottajat ovat kuitenkin siirtyneet käyttämään ns. rekisteröimättömiä ylitöitä, joista raportissa luetellaan useita esimerkkejä. Toinen tapa korvata tekemättä jääneiden ylitöiden synnyttämä tuotantovaje on ollut työtahdin yleinen kiristäminen ja kappaleurakkakiintiöiden kasvattaminen, raportti huomauttaa. Työolojen kannalta kumpikaan vaihtoehto ei ole yhtään ylityötä parempi.

Kysyntävaihteluita hallitaan myös lyhyillä, parin kuukauden mittaisilla työsuhteilla, sekä pilkkomalla tuotantoketjua pienille alihankkijoille ja kotona työskenteleville ”itsenäisille yrittäjille”. Tämä on todellisuutta erityisesti jalkapalloteollisuudessa, jota raporttia varten tutkittiin kolmessa maassa.

Suomalaiset järjestöt vuoropuheluun Olympiakomitean kanssa

Maanantaina julkaistun tutkimusraportin kokosi ay-liikkeen ja kansalaisjärjestöjen PlayFair2008-kampanjaverkosto. Sen taustatahoja ovat tekstiili-, vaatetus- ja kenkäalan kansainvälinen ammattiliitto ITGLWF, ay-liikkeen suurin kansainvälinen kattojärjestö ITUC sekä 11 Euroopan maassa toimiva Clean Clothes –kampanja.

Play Fair –verkostolla on tällä hetkellä jäseninään yli 150 ammattiliittoa ja kansalaisjärjestöä kaikkiaan 34 maassa. Suomesta verkostoon kuuluvat Akava, SAK, STTK, Toimihenkilöunioni, Kemianliitto, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK sekä Reilun kaupan puolesta Repu.

Play Fair –raportti luovutettiin etukäteen tutustuttavaksi mm. Suomen Olympiakomitealle.

Suomalaiset kampanjajärjestöt ovat sopineet Suomen Olympiakomitean kanssa, että ne jatkavat keskinäistä vuoropuhelua alan eettisen valvonnan parantamiseksi yhteistyössä urheilujärjestöjen kanssa.